

Millî Mücadele Döneminde Türkoğlu Gazetesi*

Türkoğlu Newspaper During the War of Independence

Fahri KILIÇ¹

*Bu makale 11-14 Haziran 2019 tarihinde Samsun'da düzenlenen "100. Yılında 19 Mayıs ve Millî Mücadele" Sempozyumu'nda sunulan "Millî Mücadele Döneminde Türkoğlu Gazetesi" isimli bildirden genişletilerek üretilmiştir.

¹Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bolu, Türkiye

ORCID: F.K. 0000-0002-0882-5811

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Fahri Kılıç,
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Bolu, Türkiye
E-posta/E-mail: kilic_f@ibu.edu.tr

Başvuru/Submitted: 02.10.2019

Revizyon Talebi/Revision Requested:
29.11.2019

Son Revizyon/Last Revision Received:
01.12.2019

Kabul/Accepted: 23.12.2019

Atf/Citation: Kılıç, F. (2019). Millî mücadele döneminde türkoğlu gazetesi. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları-Recent Period Turkish Studies*, 36: 49-64.
<https://doi.org/10.26650/YTA2019-628333>

ÖZ

Millî Mücadele döneminde "Türkoğlu" adıyla Bolu'da bir gazete yayımlanmıştır. Bolu Vilayet Matbaası'nda basılan gazete iki yıl süren yayın hayatı boyunca Kuvâ-yı Milliye'yi destekleyen yayınları ile kamuoyunu aydınlatıp bilinçlendirmiştir. Türkoğlu gazetesi, 15 Ağustos 1921'den 26 Ağustos 1923 yılına kadar yayın hayatını sürdürmüştür. İki yıl boyunca 104 sayı çıkartılan gazete Millî Mücadele'nin başarıya ulaşmasından sonra kapanmıştır. Gazetenin imtiyaz sahibi eski İttihatçılardan kaymakamlık görevlerinde bulunmuş olan Mithat Akif Bey'dir. Haftalık olarak çıkartılan gazetenin sorumlu yazı işleri müdürü Mehmet Abdi Bey'dir. Kuvâ-yı Milliye lehine bir yayın politikası izlenmiş, Millî Mücadele ile ilgili haberlere, makalelere, şiirlere sıklıkla yer verilmiş, yerel, ulusal ve uluslararası siyasi gelişmeler ele alınmıştır.

Bu araştırmada Türkoğlu gazetesinin Kuvâ-yı Milliye hareketine sağladığı katkı değerlendirilmiştir. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü kütüphanesindeki tam koleksiyon üzerinde yapılan çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen verilerle Anadolu basınının Millî Mücadele'nin zafere ulaşmasındaki etkisi Türkoğlu gazetesi örneği üzerinden irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Millî Mücadele, Basın, Türkoğlu Gazetesi, Kuvâ-yı Milliye, Mithat Akif

ABSTRACT

During the War of Independence, a newspaper named "Türkoğlu" in the province of Bolu was published. Whilst the period of the newspaper's publication at the Bolu printing house only lasted two years, it nonetheless was very instrumental in informing and enlightening the public with its pro-War of Independence publications. The Türkoğlu newspaper was regularly published between August 15, 1921 and August 26, 1923. 104 issues were published during its two-year operation. The newspaper closed after the success of the National Struggle. Mithat Akif Bey, the publisher of the newspaper, had been a former unionist, and also served as district governor. The editor-in-chief of the weekly newspaper was Mehmet Abdi Bey. The newspaper undertook a pro-National Force publishing

policy and news items, articles, and poems related to the War of Independence were frequently included and local, national and international political developments were discussed.

This research will take a look at the Türkoğlu newspaper and examine how the input of the newspaper's publication policy and its writers supported the National Forces. Qualitative research method was used on the full collection of Ankara University's Turkish Revolution History Institute Library. The effects of the Anatolian Press on the victory of the National Forces were analysed through the data obtained from the Türkoğlu newspaper.

Keywords: War of Independence, Press, Türkoğlu Newspaper, National Forces, Mithat Akif

Giriş

Millî Mücadele sırasında kamuoyu yaratma ve halkı yönlendirmede basın önemli rol oynamıştır. Ulusal ve uluslararası kamuoyu desteğinin sağlanmasının yanı sıra, halka doğru bilgi ulaştırılabilmesinde de Millî Mücadele yanlısı İstanbul ve Anadolu basını son derece hayati görevler üstlenmiştir. Mustafa Kemal Paşa, Kuvâ-yı Milliye hareketinin yanında yer alan bir basının oluşması için çaba sarf etmiştir. İstanbul ve Anadolu'nun çeşitli vilayetlerinde yayımlanan Millî Mücadele yanlısı gazeteleri ilgi ile takip etmiş, bu gazeteleri yürüttüğü mücadeleyi kamuoyuna duyurmada bir araç olarak görmüştür. Ayrıca Matbuat Umum Müdürlüğü'nün kurulmasına öncülük etmiştir.¹

Dönemin basını, Anadolu ile İstanbul'da, Millî Mücadele yanlısı ve karşıtı olarak iki farklı yayın politikası izlemiştir. İstanbul basınındaki Millî Mücadele yanlısı gazetelerin kadrosunda dönemin ünlü gazetecilerinden Cenap Şahabettin, Ruşen Eşref (Ünaydın), Abdülhak Hamid (Tarhan), Yahya Kemal (Beyatlı), Süleyman Nazif, Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) gibi vatansever isimler yer almıştır.²

İstanbul Hükümeti, İtilaf Devletleri'nin baskısıyla Millî Mücadele yanlısı İstanbul basınına ağır bir sansür uygulamıştır. Millî Mücadele ile ilgili olumlu haberler kısıtlanmış, Mustafa Kemal Paşa'nın resminin basılması, adının yanında "Paşa" unvanının yazılması yasaklanmıştır. Bu engellemeler nedeniyle, zaman zaman gazete sayfaları boş sütunlar halinde çıkmıştır. Gazetelerin üzerinde ağır baskıların olduğu bu dönemde yine de Tasvir-i Efkâr, İkdâm, Akşam gibi gazeteler sansürlenmiş sayılarıyla bir şekilde yayımlanmışlardır.³

İstanbul'da Millî Mücadele yanlısı gazetelerin yanı sıra İstanbul Hükümeti ve İngilizlerin desteklediği Millî Mücadele'ye karşıt gazeteler de yayımlanmıştır. Bu

1 *Türk Basımında Mustafa Kemal Atatürk*, İstanbul, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, 1981, s. 35.

2 Yücel Özkaya, "Millî Mücadele'de Anadolu Ajansı'nın Kuruluşu ve Faaliyetine Ait Bazı Belgeler", Ankara, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı: 2, 1985, s. 589-590.

3 Hülya Baykal, "Millî Mücadele'de Basın", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: IV, Sayı: 11, 1988, s. 471-479.

gazetelerinden bazıları Alemdar, İrşad, Akşam, İstanbul, Peyâm-ı Sabah ve Serbesti ile Ümit dergisidir. Kuvâ-yı Milliye hareketine karşı bir yayın politikası izleyen bu gazetelerin yazarları arasında Millî Mücadele karşıtı yazılarıyla Refi Cevat (Ulunay) Refik Halid (Karay) ve Ali Kemal gibi dönemin tanınmış yazarları bulunmaktadır.⁴

Mustafa Kemal Paşa ve onun öncülüğünde yürütülen Millî Mücadele’yi destekleyen hatırı sayılır sayıda Anadolu basını da bulunmaktadır. Özellikle Millî Mücadele’yi destekleyen İzmir’in Yunan işgaline uğramasından sonra, Anadolu basınının sayısında gözle görülür bir artış olmuştur. İtilaf Devletleri’nin Anadolu’daki haksız işgalleri sonucunda doğmaya başlayan ulusal direncin sözcülüğünü Anadolu’nun birçok şehrinde bin bir fedakârlıklarla çıkartılan bu gazeteler yapmıştır. Millî Mücadele’yi destekleyen Anadolu basınındaki bazı gazeteler; İzmir’de “Hukûk-ı Beşer”, Sivas’ta “İrâde-i Milliye”, Ankara’da “Hâkimiyet-i Milliye” ve “Anadolu’da Yeni Gün”, Eskişehir’de “Yeni Dünya”, Afyon’da “Öğüt”, Balıkesir’de “Ses”, Adana’da “Yeni Adana”, Kastamonu’da “Açıksöz”; Konya’da “Babalık”, Erzurum’da “Albayrak” Amasya’da “Emel”, Edirne’de “Trakya” Trabzon’da “İstikbâl”, Giresun’da “Işık”, Samsun’da “Ahali”, Antalya’da “Anadolu”, İzmir’de “Sadâ-i Hak”, Bursa’da “Ertuğrul”, Kayseri’de, “Erciyes”, Ordu’da “Güneş”, Artvin’de “Yeşil Yuva”, Elazığ’da “Satvet-i Milliye”, Maraş’ta “Amâl-i Milliye”, Bolu’da “Dertli” ve “Türkoğlu” dur.⁵

Buna karşılık İstanbul Hükümeti ve İtilaf Devletleri tarafından desteklenerek Anadolu’nun çeşitli illerinde yayımlanan Millî Mücadele karşıtı gazeteler de bulunmaktadır. Anadolu basınındaki Millî Mücadele karşıtı bazı gazeteler ise; Trabzon’da “Selâmet”, Balıkesir’de “İrşad”, Adana’da “Ferdâ”, Kastamonu’da “Zafer”, İzmir’de “Köylü”, “Şark”, “Müsâvât” ve “İslâhât”, Edirne’de “Teemmin”, Bandırma’da “Adalet”, Bursa’da “Bursa” ve “Mücâhede”dir. Bu gazeteler, Kuvâ-yı Milliye aleyhindeki yayımlarını Millî Mücadele’nin başarıya ulaşmasına kadar sürdürmüşlerdir.⁶

Millî Mücadele döneminde Anadolu basını, ekonomik ve teknik açıdan büyük zorluklarla yayımlanmış, ancak 200-600 adet basılabilmıştır. Gazetelerin çoğu renksiz ve resimsiz, iki sayfa, tek yapraklıdır. Haftada iki-üç gün çıkanlar ancak dört sayfadır. Sütun sayıları, haber verilmiş biçimleri ve sayfa ebatları düzensizdir. Başyazarları belli olmakla birlikte, kesin yazar kadroları belli değildir. Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), Mehmet

4 İzzet Öztoprak, *Kurtuluş Savaşı’nda Türk Basını (Mayıs 1919-Temmuz 1921) Türkiye ile İlgili Dış Haberler ve Bunların İç Basınıdaki Tepkileri*, Ankara, Türkiye İş Bankası Yayını, 1981, s. 3-13.

5 M. Nuri İnuğur, *Türk Basın Yayın Tarihi*, İstanbul, Çağlayan Basımevi, 1982, s. 361-362.

6 A. Kadir Karahan, “Millî Mücadele Basını”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, 1988, s. 132-144.

Akif (Ersoy), Reşat Nuri (Güntekin) gibi dönemin bazı ünlü yazarları, Anadolu’da yayın yapan bu gazetelere zaman zaman yazılarıyla destek olmuşlardır. Millî Mücadele dönemi gazeteleri sıklıkla, hâkim teması vatanseverlik ve milliyetçilik konularından oluşan makaleler, haberler, şiirler ve öyküler yayımlamışlardır.⁷

Millî Mücadele döneminde maddi ve manevi sıkıntılara rağmen direnişi destekleyen, vatan ve milletin kurtuluşu için yol arayan, halkı bilinçlendirmeye çalışan Anadolu basınının gayret ve azmi takdire şayandır. Bu dönemde zorluklar içinde, milletin çıkarları doğrultusunda yayın yapan gazetelerden biri de Bolu’da yayımlanan Türkoğlu gazetesidir.⁸

1. Bolu’da Yerel Basının Ortaya Çıkışı

Teşkil-i Vilayet Nizamnamesi’nin 8 Ekim 1864 tarihinde ilan edilmesinden sonra, ilk defa Tuna Vilayeti’nde bir vilayet matbaası kurularak vilayet adına bir gazetenin çıkarılması kararlaştırılmıştır. Daha sonra özellikle 1866 tarihinden sonra başka vilayetler de kendi matbaalarını kurup, gazetelerini çıkarmaya başlamışlardır. XX. yüzyılın başında sayısı otuzu bulan vilayet matbaaları, aynı zamanda kuruldukları yerlerde dergi ve gazeteler için basımevi görevini üstlenmiştir. Vilayet matbaaları vilayetlere dergi ve gazetelerin girmesine, bölgesel dergi ve gazeteciliğin doğmasına ve bu yayınların ışığında bir kamuoyu oluşmasına yol açmıştır. Ayrıca Tanzimat döneminden itibaren kurulmaya başlayan vilayet matbaalarının etkisiyle sayıları hızla artan yerel yayınlar, merkezin taşıyıcı idare etmesinde önemli araç haline gelmiştir.⁹

Vilayet matbaalarının bir örneği 1913 yılında Bolu’da kurulmuştur. Müdürlüğünü Abdülvahap Efendi’nin yaptığı matbaa ile birlikte Bolu’da ciddi bir süreli yayın anlayışı doğmuştur. Matbaada 1913 yılından 1964 yılına kadar düzenli olarak “Bolu” adıyla haftalık bir resmi vilayet gazetesi,¹⁰ Mithat Kemal Bey tarafından Ferda (1913), Hacı Ağâh, İsmail Cemil, Âdem Zeki, Mehmet Cemil beyler tarafından da Kardeş (1916) isimli dergiler basılmıştır.¹¹ Millî Mücadele ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında ise Dertli, Türkoğlu, Kürsü-i Millet, Gamlı, Duygu Yurdu, Yeni Yol, Milli Gaye Altın Yaprak, Yeşil Yaprak ve Çığır gibi dergi ile gazeteler yayımlanmıştır.¹²

7 Bahir Selçuk, “Millî Mücadele’nin Elazığ’dan Yükselen Sesi Satvet-i Milliye’nin Edebî Yönü Üzerine”, *Türk Basın Tarihi*, Cilt: II, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2018, s. 1028.

8 Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*, İstanbul, İnkılap Yayınevi, 2001, s. 110-111.

9 Bülent Varlık, “Yerel Basının Öncüsü: Vilayet Gazeteleri”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: I, İstanbul, İletişim Yayınları, 1985, s. 99.

10 Yunus Baki Koçak, *Bolu’da Basın ve Yayın Hayatı*, Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2016, s. 171-193.

11 Selami Özsoy, “Bolu’da Dergi Yayıncılığının Geçmişi: (1915- 1970)”, *Adnan Menderes Üniversitesi Dördüncü Kuvvet*, Aydın, Kasım 2018, s. 78.

12 Mehmet Tunçkol, “Millî Mücadele Dönemi’nde Bolu Basını”, <http://www.bolugundem.com>, Erişim Tarihi: 26.11.2016.

1.1. Türkoğlu Gazetesi

Millî Mücadele döneminde Bolu'da yayımlanan Türkoğlu, 15 Ağustos 1921 (1337) tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Gazetenin imtiyaz sahibi Akif Beyzâde Mithat Akif Bey, gazetenin mesul müdürü ise Abdi Ağazâde Mehmet Abdi Bey'dir. Gazete, Bolu Hükümet Matbaası'nda basılmış, idarehane adresi ise Türkoğlu olarak gösterilmiştir. Gazetenin yıllığı 250 kuruş, altı aylığı 150 kuruş, nüshası ise 100 paradan satılmaktadır. Daha sonra abonelik fiyatlarında indirimle gidilmiş gazetenin yıllığı 150 kuruş, altı aylığı ise 75 kuruşa satılmıştır. Gazetenin abone bedeli ve ilan ücretleriyle ayakta durduğu anlaşılmaktadır. İlanlar satırı beş ila on kuruş arasında değişen tarifelerle fiyatlandırılmıştır. İlk on nüshası pazartesi günleri basılan gazetenin diğer sayıları pazar günleri yayımlanmıştır. Gazetenin 104 sayıdan oluşan tüm nüshaları Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü arşivi ile bazı sayıları Bolu Kent Müzesi arşivinde bulunmaktadır.

Fotoğraf-1: Türkoğlu gazetesinin ilk nüshası

Türkoğlu gazetesinin ilk sayısı 15 Ağustos 1919 tarihinde yayımlanmıştır. Bolu Vilayet Matbaası'nda basılan ilk sayıda Türkoğlu; 1337, pazartesi, sayı: 1 sahibi, mesul müdürü, abonelik şartları ve bir halk gazetesi olduğu ibaresi belirtilerek, ilk sayısında kurban derilerinin Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne bağışlanmasını isteyen bir yazı ile çıkarılmıştır.¹³

13 Türkoğlu, 15 Ağustos 1919.

İlk sayılarında herhangi bir logosu bulunmayan gazete, sekizinci sayıdan sonra kapalıncaya kadar özel logosu ile çıkmaya başlamıştır.¹⁴ İzlediği yayın politikası ile Bolu'da Kuvâ-yı Millîye lehine kamuoyu oluşturmayı amaç edinmiştir. Türkoğlu gazetesi, yerel haberlere yer vermekle birlikte, genelde ulusal ve uluslararası basın ajanslarında yer alan Millî Mücadele odaklı haberler ve gelişmeleri de okuyucularına aktarmıştır.

Tek yaprak, iki sayfa olan gazetenin ilk sayfasının en üst kısmında ay yıldızlı sancaklı logosu, imtiyaz sahibi, mesul müdürü, basıldığı matbaa, idarehanesi, yıl, sayı, satış, abonelik bilgileri ve ilan tarifeleri ile “şimdilik haftada bir çıkan Türk gazetesidir” ibaresi bulunmaktadır.¹⁵

Fotograf-2: Türkoğlu gazetesinin Mustafa Kemal Paşa görseli içeren nüshası

14 Türkoğlu, 15 Ağustos 1921.

15 Türkoğlu, 19 Teşrin-i Sani 1338.

Türkoğlu gazetesinin nadir resimli sayılarından birisi, Mustafa Kemal Paşa'nın fotoğrafının yer aldığı 19 Teşrin-i Sani 1338 (19 Kasım 1922) sayılı nüshasıdır. Bu sayı, “Manasız ve Lüzumsuz Mütalaalar” ile “Yerinde Kullanılmış Tabir” başlıklı yazılarla çıkartılmıştır.

Türkoğlu gazetesinin sahibi Mithat Akif Bey, daha öğrenciliği yıllarında, Eskişehir’de yayımlanan Mestan İsmail Bey’in gazetesinde yazdığı yazılarla genç yaşta basın hayatına girmiştir. Daha sonra, Vakıf gazetesinin sahibi, Giresun Milletvekili Hakkı Tarık Bey’le birlikte bir gazete çıkarır. İttihat Terakki Partisi tarafından Bolu’da görevlendirildikten sonra, önceleri Dertli gazetesinde makaleler yazar. Daha sonra da Kuvâ-yı Milliye’nin ateşli taraftarlığını yapacak olan, Türkoğlu gazetesini yayımlayamaya başlar. Kuvvetli ve keskin kalemimi daha etkili kullanmak ve Millî Mücadele’ye basın yoluyla destek sağlamak amacıyla bu yeni gazeteyi yayımlamaya karar verir.¹⁶

1.2. Mithat Akif (Bandırma) Bey (1882-1934)

Mithat Akif Bey, 1882 tarihinde Bandırma’da doğmuş, Eskişehir Rüştüyesi ve Bursa Askeri İdadisi’ni bitirmiştir.¹⁷ İkinci Meşrutiyet döneminde Bursa Hususi Muhasebe Müdürlüğü ve Mudanya Kaymakamlığı görevlerinde bulunmuştur. Birinci Dünya Savaşı sırasında, Bolu’da İttihat Terakki Partisi’nin kâtib-i mesul görevini yürütmüştür.¹⁸ Görevi sırasında işe işlerinin yanı sıra, şehirde modern eğitim uygulamaları yapmak için Bolu Sultanisi’ne Almanya ve Avusturya’dan tabiiye ve matematik ders araç-gereçleri getirtmiş,¹⁹ Millî Talim ve Terbiye Cemiyeti’nin bir şubelerini açmış; fakir yahut kimsesiz çocuklar ile şehit ve asker çocukları için yardım faaliyetleri düzenlemiştir.²⁰ Mithat Akif Bey, Birinci Dünya Savaşı’nın sonunda Bolu’da tehcir uygulamalarında dolayı suçlu bulunarak tutuklanmıştır. İstanbul’da Bekirağa Bölüğü’nde iki ay gözaltında kaldıktan sonra, Malta Adası’na sürgüne gönderilmiştir. Malta’da yaklaşık iki yıl

16 Yüksel Yıldırım, “Mithat Akif Bey’in Malta Zindanlarından Zonguldak’a Gelişi”, http://www.pusulagazetesi.com.tr/m_6948/mithat-akif-beyin-malta-zindanlarindan-zonguldaka-gelisi/, Erişim Tarihi: 02 Şubat 2019.

17 Mithat Akif Bey 93 Harbi (1877-78 Osmanlı-Rus Harbi) arifesinde, Bulgaristan’dan Anadolu’ya göç eden bir ailenin çocuğudur. Sofya’dan zorunlu göç sonrasında, önce Bandırma’ya yerleşen aile, daha sonra Eskişehir’e taşınmıştır. Büyükbabası Topal Tahir Beyoğullarından Akif Efendi, Sadrazam Mithat Paşa’nın yakın dostudur. Mithat Paşa; Bulgaristan’daki Niş ve Tuna Valiliği görevleri sırasında, bir süre Sofya’da Mithat Akif’in dedesinin evinde kalmıştır. Dedesi ile Mithat Paşa arasında bir dostluk gelişmiştir. Bu nedenle torununa Mithat Akif ismini vermiştir. Bkz. Tahir Akın Karaoğuz, *Mithat Akif*, Zonguldak, Zonguldak Halkevi Yayınları, 1934, s. 18-20.

18 Selim Sarıbay Mehmet-Tunçkol, *İstiklal Savaşı’nda Mudurnu Bolu Düzce*, Ankara, Mudurnulular Derneği Yayınları, 2015. s. 75-77.

19 Halis Duman, *Anılarım*, İstanbul, Acar Matbaacılık, 1991, s. 238-240.

20 Zekai Konrapa, *Bolu Tarihi*, Bolu Vilayet Matbaası, 1960, s. 637.

tutuklu kaldıktan sonra görülen duruşmasında suçluluğu kanıtlanamadığı için, 24 Mart 1921 günü serbest bırakılmasına karar verilmiştir.²¹

Mithat Akif Bey, II. İnönü Muharebesi'nin kazanıldığı günlerde Bolu'ya dönmüş, Millî Mücadele konusunda Bolu'da yapılan çalışmalara katılmıştır.²² Öncelikle Bolu'da Millî Mücadele yanlısı yayınlarıyla tanınan Dertli gazetesinde dönemin siyasi gelişmeleri hakkında ve Malta'daki sürgün günleri hakkında yazılar yazmıştır. Ayrıca cephede savaşan askerler için yardım kampanyaları düzenlemiş, toplanan yardımların savaş hatlarına götürülmesi ve dağıtılmasında bizzat heyetlerin başında yer almış,²³ Bolu Gençler Birliği'nin başkanlığının²⁴ yanı sıra Bolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin en aktif faaliyeti yürüten üyelerinden birisi olmuştur.²⁵

Mithat Akif Bey'in çıkarttığı Türkoğlu gazetesi, bu dönemde, Bolu'daki Kuvâ-yı Milliye taraftarlarının yayın organı gibi çalışmıştır. Millî Mücadele hakkındaki tüm gelişmeler okuyucularına aktarılmıştır.²⁶

Mithat Akif Bey, Millî Mücadele başarıya ulaştıktan sonra Bolu'dan ayrılarak Zonguldak'a yerleşmiştir. 1916-1923 yılları arasında bulunduğu Bolu'da kentnin siyasi sosyal kültürel yaşamında gayretli etkin bir idareci olarak iz bırakmıştır. Yaşamının bundan sonraki yıllarında, Zonguldak CHF ve Halkevi başkanlığı görevlerini yürütmüştür. Uzun süredir kendisini etkileyen şeker hastalığının yanı sıra, Bekirağa Bölüğü ve Malta zindanlarında yıpranan bedeni daha fazla dayanamamış, 5 Mayıs 1934 yılında 53 yaşında vefat etmiştir.²⁷

21 TBMM Ankara Hükümeti Hariciye Vekili Bekir Sami Bey ile İngilizler, 16 Mart 1921 tarihinde, Londra görüşmeleri sırasında Malta sürgünlerinin yargılamalarda suçlulukları kanıtlanamayan Türk tutukluların hemen salıverilmesine karar verilmiştir. Mithat Akif Bey'in Malta'da 17 Aralık 1920 yapılan yargılamada suçluluğu kanıtlanamamış, bu nedenle 24 Mart 1921 günü serbest bırakılmıştır. Malta Adası'nda 736 gün sürgünde kaldıktan sonra yurda dönmüştür. Geniş bilgi için bkz. Bilal Nuri Şimşir, *Malta Sürgünleri*, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1985 s. 218-220; Mehmet Akif Bal, *Millî Mücadele Döneminde Bekir Ağa ve Malta Anıları (1919-1921)*, İstanbul, Ark Kitapları, 2003, s. 13.

22 Hamdi Birgören, *İsyan Günlerinde Bolu*, Bolu Belediyesi Yayınları, 2009, s. 196.

23 *Dertli*, 30 Mayıs, 6 Haziran, 13 Haziran, 27 Haziran, 10 Temmuz 1921.

24 *Türkoğlu*, 15 Ağustos 1921.

25 *Türkoğlu*, 19 Eylül 1922.

26 Erol Evcin, *Birinci Dünya Savaşı'ndan Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Bolu ve Çevresi (Olaylar ve İz Bırakanlar)*, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2013, s. 774-777.

27 Tahir Akın Karaoğuz, *Mithat Akif*, s. 30.

Fotoğraf-3: Mithat Akif (Bandırma Bey)

1.3. Türkoğlu Gazetesinde Yayımlanan Yazı ve Makalelerin Özellikleri

Dönem basını gibi, Türkoğlu'nun da en büyük özelliği, Millî Mücadele'ye destek olmak, halkı bilinçlendirmek ve bilgilendirmek amacıyla yazı ile haberler yayımlamak olmuştur. Ayrıca şehrin ve şehir halkının sorunlarını sütunlarına taşımış, okuyucularını yaşadıkları yerle ilgili konularda aydınlatmaya çalışmıştır. Gazete, uluslararası ve ulusal siyasi konuları halka aktarmaya çalışmasının yanı sıra eğitim, sağlık, tarih, din gibi alanlarda da okuyucularına bilgi vermeyi amaç edinmiştir.

Gazetede siyasi ve tarihî özellikteki başyazılar, şiirler ve edebî yazılar, duyuru ve haberlerden, oluşan bir içeriğin var olduğu görülmektedir. Bunların yanında ön ve arka sayfalarda öğretici yanı ağır basan yazılar da yer almaktadır.

Başyazıları kaleme alan Mithat Akif Bey'in toplumsal dayanışma ve ekonomik gelişmeleri, milliyetçi bir bakış açısıyla irdelediği yazıları dikkat çekmektedir. Akıcı bir dil kullanmış makalelerinde genellikle Millî Mücadele konulu yorumlara yer vermiştir. Bunun yanı sıra dönemsel olarak ortaya çıkan siyasi-politik gelişmeler, eğitim, bayındırlık ve iktisadi alanlarda yazılar yazmıştır.

Türkoğlu gazetesinde yayımlanan yazıları şu başlıklar çerçevesinde tasniflemek mümkündür: Mustafa Kemal Paşa ve TBMM ile ilgili yazılar, I. TBMM için yapılan

seçimler ile ilgili yazı ve haberler, İstiklal Mahkemeleri ile ilgili yazılar, İstanbul Hükümeti, Damat Ferit Paşa ve Sultan Vahdettin ile ilgili yazılar, Türk-Yunan Savaşı ile ilgili yazılar, Millî Mücadele sırasında Bolu’da yapılan mitingler ve kutlamalarla ilgili yazılar, Bolu’da Millî Mücadele sırasında toplanan yardımlarla ilgili yazı ve haberler, Paris Konferansı ile ilgili yazılar, saltanat ve hilafetin kaldırılması ile ilgili yazılar, Lozan Konferansı ile ilgili yazılar, Bolu’da ormancılık ile ilgili yazı ve haberler, sanayi-leşme ve iktisadi konularda yazı ve haberler, bayındırlık ile ilgili yazı ve haberler, eğitimi uygulamaları ile ilgili yazı ve haberler.²⁸

1.4. Türkoğlu Gazetesinde Millî Mücadele ile İlgili Haber Örnekleri

Türkoğlu gazetesinde Millî Mücadele döneminin en önemli gelişmeleri günü gününe aktarılmış, Kuvâ-yı Milliye lehine bir kamuoyunun oluşması için çaba sarf edilmiştir. Öncelikle Batı Cephesi’nde Yunanlara karşı elde edilen başarılar okuyuculara bütün detayları ile aktarılmıştır. Bu örneklerden oluşan pek çok haber, gazetenin hemen her nüshasında yer almaktadır.²⁹

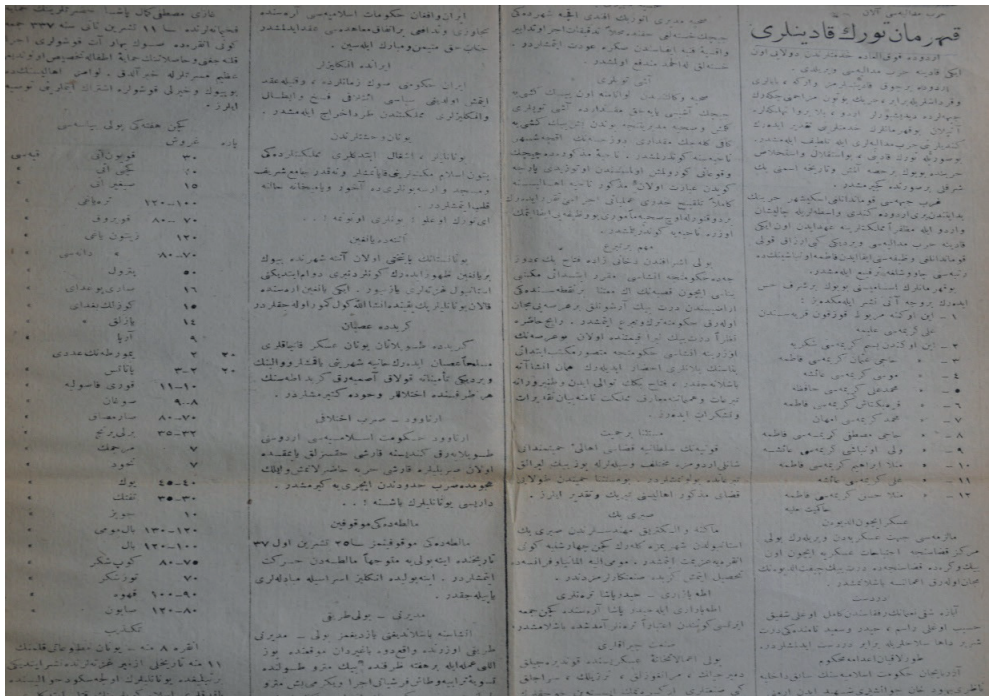
Türkoğlu gazetesinin Millî Mücadele konulu bir başka haberinde ise, Başkumandanlık Meydan Muharebesi’nin zaferle sonuçlandığı okuyucularına duyurulmaktadır. Gazetenin 17 Eylül 1922 tarihli nüshasında yer alan habere göre; “Türk kuvvetlerinin zafer haberleri üzerine, kutlamalar Bolu şehir meydanında geç saatlere kadar devam etmiştir...”³⁰ Bu zafer haberlerinden sonra şehirde düzenlenen kutlama törenlerinin bütün detaylarıyla okuyuculara aktarılması, dönemin ruhuna uygun bir yayım anlayışının örneğini oluşturmaktadır.

Gazetenin bir diğer özelliği de bazı haberlerinin Millî Mücadele tarihi konusunda yapılan araştırmalara birinci elden kaynaklık etmesidir. Örneğin 30 Ekim 1921 (1337) tarihli nüshasında “...Eskişehir Savaşı’nda başından sonuna kadar yer alan ve kendi araçları ile görev yapan 12 Türk kadınına madalya verildiği, erzak kolunu yöneten Fatma Onbaşı’nın da rütbesinin çavuşluğa yükseltildiği” belirtilmiştir.

28 Zekiye Tütüncü, “Türkoğlu Gazetesine Göre İstiklal Savaşının Değerlendirilmesi”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, 1996, s. 83.

29 *Türkoğlu*, 23 Nisan 1922.

30 *Türkoğlu*, 17 Eylül, 1922.

Fotoğraf-4: Türköğlü gazetesi 30 Ekim 1921 tarihli nüshası

Gazetede babalarının isimleriyle yayımlanan bu on iki Türk kızının isimleri şunlardır:³¹

1-İnönü'ye bağlı Kurgun köyünden Ali Kızı Alime

2-İnönü'den Besim kızı Fatma

3-Hacı Osman kerimesi Fatma

4-Musa kerimesi Ayşe

5-Mehmet Ali kerimesi Hafize

6-Karabektaş kerimesi Fatma

7-Mehmet kerimesi Ümmühan

8-Hacı Mustafa kerimesi Fatma

9-Veli Onbaşı kerimesi Ayşe

10-Molla İbrahim kerimesi Ayşe

11-Ali kerimesi Ayşe

12-Molla Hasan kerimesi Fatma”

31 *Türköğlü*, 30 Ekim 1921.

Türkoğlu gazetesinde yer alan bu haber, Türkiye’de kadın tarihi üzerine araştırmalar yapan, başta Afet İnan olmak üzere bilim insanlarına da referans olmuştur.³² Millî Mücadele döneminde kadınlara yaptıkları fedakarlıktan dolayı ilk defa madalya verilmesi, kamuoyu tarafından ilgi ile karşılanmıştır.³³

Millî Mücadele döneminde Anadolu basının en önemli örneklerinden birisi olup, 15 Ağustos 1921’den 26 Ağustos 1923 yılına kadar 104 sayı çıkartılan Türkoğlu, Millî Mücadele’nin başarıya ulaşmasından sonra yayın hayatını sona erdirmiştir.³⁴

Fotoğraf-5: Türkoğlu gazetesi 29 Nisan 1923 tarihli nüshası

Gazetenin 29 Nisan 1923 tarihinde yayımlanan 87. sayısında TBMM’nin ikinci dönme seçimleri ile ilgili haberlere rastlanılmaktadır. Bu sayıda “Müdafaa-i Hukuk Umduleleri”, “Mebus Namzetleri” ve “Yirmi Üç Nisan Bayramı” gibi yazılar yer almaktadır.³⁵ Seçimlerde Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin gösterdiği adaylarının desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu konudaki yayınlar gazetenin son sayısına kadar devam ettirilmiştir.

32 Afet İnan, *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi, 1975, s. 102-103.

33 Nihal Yazan, “Millî Mücadele’de Kadın ve Kadın Kahramanlar”, *Tercüman Kadın Ansiklopedisi*, İstanbul, Tercüman Gazetecilik Matbaacılık AŞ, 1984, s. 674.

34 *Türkoğlu*, 26 Ağustos 1923.

35 *Türkoğlu*, 29 Nisan 1923.

Sonuç

Millî Mücadele sırasında ulusal ve uluslararası kamuoyu desteğinin sağlanması ile halka doğru bilgi ulaştırılablmesinde Millî Mücadele yanlısı İstanbul ve Anadolu basını son derece hayati görevler üstlenmiştir. Türkoğlu gazetesi de Millî Mücadele'ye destek olmak ve bu çerçevede halkı bilgilendirmek gayesiyle ortaya çıkmış, bunun yanında okuyucularını şehir, ülke ve dünya ölçeğindeki önemli olaylardan da haberdar etmiştir. Siyasi ve tarihî özellikteki yazılar, edebî metinler, güncel haberler, eğitim uygulamaları, ilanlar duyurular gazetenin içeriğini oluşturmuştur.

Türkoğlu, sadece tarihî, siyasî ve sosyal yazılar neşreden bir gazete olmamış, her yönüyle okuyucusunu aydınlatmaya çalışan bir yayın politikası izlemiş; mali ve teknik sıkıntılara rağmen yayımlanmaya devam etmiştir.

Millî Mücadele'nin verildiği bir dönemde yayın yapmış olan Türkoğlu, dönemin siyasi ve sosyal şartlarından dolayı Mustafa Kemal Paşa, vatan, millet ve bayrak sevgisi, düşmana boyun eğmeme, gayret gösterme, azimli olma, Yunan karşıtlığı gibi konuları sıkça işlemiştir.

Mithat Akif Bey, Sakarya Muharebesi'nden hemen önce yayımlamaya başladığı gazetesinde özellikle Yunanların ve Avrupalıların Anadolu işgalini gerçekleştirmek için yapmaya çalıştıkları siyasi ve askeri manevraları sıkça dile getirmiştir.

Millî Mücadele'de elde edilen askeri zaferler, gazetenin her sayısında büyük bir sevinçle okuyucularına duyurulmuştur. Bu haberler sonucunda şehirde oluşan kutlama törenleri de yine okuyuculara haber olarak sunulmuştur.

Şehir halkı, bütün Anadolu'da olduğu gibi tüm imkânlarıyla Millî Mücadele'ye destek vermiş, yardım kampanyaları düzenlemiştir. Bu kampanyalarda elde edilen yardım tutarları gazetenin ilgili sayılarında ayrıntılarıyla kamuoyuna duyurulmuştur.

Boluluların oluşturduğu yardım heyetinin cepheye kadar gidip kendi elleriyle teslim ettikleri yardımlar gazetede yayımlanmıştır. Ayrıca Hilâl-i Ahmer Cemiyeti için düzenlenen yardım kampanyaları ile şehirde görev yapan tüm memurların ordunun ihtiyacı için maaşlarının yüzde yirmisini bağışlamaları haber olarak verilmiştir.

İstiklal Mahkemeleri'nde yargılananların ve aldıkları cezaların neler olduğu gazete sütunlarında okuyucuya aktararak, vatan hainliği olarak adlandırılan suçların, özellikle askerden kaçışın önlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bölgede baş gösteren Kuvâ-yı Millîye aleyhtarlığının önünün alınması için çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Gazetede, İngilizlerle İstanbul Hükümeti'nin iş birliği üzerine eleştiriler sıkça görülmektedir. Bu konuda, tam bağımsızlık politikasının ileri sürüldüğü mandater fikirlerin kesinlikle reddedildiği makaleler yayımlanmıştır.

Bolu'da ormancılık alanında yapılması gerekenler konusunda da çok sık haber ve makale türü yazılar yayımlanmıştır. Bolu'nun ormanlarının değeri üzerine ekonomik bir planlamanın yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Ayrıca İzmir İktisat Kongresi vesilesi ile çıkan yazılarda da bölgenin ekonomisi üzerine haber ve yorumlara rastlanılmaktadır. Yine kongreye Bolu'dan katılan delegelerin isimleri ve meslekleri de yayımlanmıştır.

Bolu'da eğitim uygulamaları hakkında da haber ve yorumlara yer verilmiştir. Şehirdeki okulların eğitim öğretim süreçleri ve ihtiyaçları üzerinden dönemin eğitim yaklaşımlarını gözlemek mümkündür.

KAYNAKÇA

1. Süreli Yayınlar

*Türkoğlu
Dertli*

2. Kitaplar

- Bal, Mehmet Akif: *Milli Mücadele Döneminde Bekir Ağa ve Malta Anıları (1919-1921)*, İstanbul, Ark Kitapları, 2003.
- Birgören, Hamdi: *İsyân Günlerinde Bolu*, Bolu Belediyesi Yayınları, 2009.
- Duman, Halis: *Anılarım*, İstanbul, Acar Matbaacılık, 1991.
- Evcin, Erol: *Birinci Dünya Savaşı'ndan Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Bolu ve Çevresi (Olaylar ve İz Bırakanlar)*, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2013.
- Girgin, Atilla: *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*, İstanbul, İnkılap Yayınevi, 2001.
- İnan, Afet: *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1975.
- İnuğur, M. Nuri: *Türk Basın Yayın Tarihi*, İstanbul, Çağlayan Basımevi, 1982.
- Karaoğuz, Tahir Akın: *Mithat Akif*, Zonguldak, Zonguldak Halkevi Yayınları, 1934.

- Koçak, Yunus Baki: *Bolu'da Basın ve Yayın Hayatı*, Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2016.
- Konrapa, Zekai: *Bolu Tarihi*, Bolu Vilayet Matbaası, 1960.
- Öztoprak, İzzet: *Kurtuluş Savaşı'nda Türk Basını (Mayıs 1919-Temmuz 1921) Türkiye ile İlgili Dış Haberler ve Bunların İç Basındaki Tepkileri*, Ankara, Türkiye İş Bankası Yayını, 1981.
- Sarıbay, S.-Tunçkol M.: *İstiklal Savaşı'nda Mudurnu Bolu Düzce*, Ankara, Mudurnulular Derneği Yayınları, 2015.
- Şimşir, Bilal Nuri: *Malta Sürgünleri*, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1985.
- Türk Basınında Mustafa Kemal Atatürk*, İstanbul, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, 1981.

3. Makaleler

- Baykal, Hülya: “Millî Mücadele’de Basın”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: IV, Sayı: 11, 1988, ss. 471-479.
- Özkaya, Yücel: “Millî Mücadele’de Anadolu Ajansı’nın Kuruluşu ve Faaliyetine Ait Bazı Belgeler”, Ankara, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı: 2, 1985, ss. 587-607.
- Özsoy, Selami: “Bolu’da Dergi Yayıncılığının Geçmişi: (1915- 1970)”, *Adnan Menderes Üniversitesi Dördüncü Kuvvet*, Aydın, Kasım 2018, ss.75-94.
- Selçuk, Bahir: “Millî Mücadele’nin Elazığ’dan Yükselen Sesi Satvet-i Milliye’nin Edebî Yönü Üzerine”, *Türk Basın Tarihi*, Cilt: II, Ankara, *Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları*, 2018, ss. 1021-1062.
- Varlık, Bülent: “Yerel Basının Öncüsü: Vilayet Gazeteleri”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: I, İstanbul, İletişim Yayınları, 1985.
- Yazan, Nihal: “Millî Mücadele’de Kadın ve Kadın Kahramanlar”, *Tercüman Kadın Ansiklopedisi*, İstanbul, Tercüman Gazetecilik Matbaacılık AŞ, 1984.

4. Tezler

- Karahan, A. Kadir: “Millî Mücadele Basını”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, 1988.

Tütüncü, Zekiye: “Türkoğlu Gazetesine Göre İstiklal Savaşının Değerlendirilmesi”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, 1996.

5. İnternet Kaynakları

Tunçkol, Mehmet: “Millî Mücadele Dönemi’nde Bolu Basını”, <http://www.bolugundem.com>, Erişim Tarihi: 26.11.2016.

Yıldırım, Yüksel, “Mithat Akif Bey’in Malta Zindanlarından Zonguldak’a Gelişİ”,http://www.pusulagazetesi.com.tr/m_6948/mithat-akif-beyin-malta-zindanlarindan-zonguldaka-gelisi/, Erişim Tarihi: 07 Şubat 2019.